

SATVERSMES TIESA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

LIETĀ Nr. 2016-04-03

PAR LIETAS IZSKATĪŠANAS TURPINĀŠANU TIESAS SĒDĒ AR LIETAS DALĪBNIEKU PIEDALĪŠANOS

Rīgā

2016. gada 15. decembrī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Kaspars Balodis, Gunārs Kusiņš, Uldis Ķinis, Sanita Osipova, Daiga Rezevska un Ineta Ziemele, pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, kā arī 19.¹ un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2016. gada 15. novembrī uzsākot lietas „Par Ministru kabineta 2015. gada 14. aprīļa noteikumu Nr. 187 „Grozījums Ministru kabineta 2004. gada 30. novembra noteikumos Nr. 1002 „Kārtība, kādā ieviešams programmdokuments „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.-2006. gadam””” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. pantam” izskatīšanu,

konstatēja:

1. Saeima 2004. gada 7. aprīlī pieņēma Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu (turpmāk – Lauku attīstības likums), kas stājās spēkā 2004. gada 24. aprīlī. Šā likuma 5. panta septītā daļa nosaka: „Kārtību, kādā tiek administrēts

un uzraudzīts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai, un kārtību, kādā tiek administrēts un uzraudzīts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauku un zivsaimniecības attīstībai, nosaka Ministru kabinets.”

Ministru kabinets 2004. gada 30. novembrī saskaņā ar minēto Lauku attīstības likuma normu izdeva noteikumus Nr. 1002 „Kārtība, kādā ieviešams programmdokuments „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.-2006. gadam”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1002), kas stājās spēkā 2004. gada 7. decembrī. Šie noteikumi apstiprina programmdokumentu „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.-2006. gadam” (turpmāk – Lauku attīstības plāns) un nosaka tā ieviešanas kārtību.

Lauku attīstības plāna 9.3. apakšnodaļā ir ietverts pasākums „Priekšlaicīgā pensionēšanās” (turpmāk – Pasākums), norādot, ka tā juridiskais pamats ir Padomes 1999. gada 17. maija regulas (EK) Nr. 1257/1999 par Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) atbalstu lauku attīstībai un dažu regulu grozīšanu un atcelšanu (turpmāk – Regula Nr. 1257/1999) IV sadaļa (10.-12. pants) un Komisijas 2004. gada 29. aprīļa regulas (EK) Nr. 817/2004, ar ko paredz sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus Padomes regulai (EK) Nr. 1257/1999 par Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) atbalstu lauku attīstībai (turpmāk – Regula Nr. 817/2004) 4. nodaļa (7.-10. pants). Minētās regulas bija spēkā līdz 2007. gada 31. decembrim.

Lauku attīstības plāna 12.3.2. apakšnodaļa „Katra pasākuma administrēšanas specifika” citstarp ietver sadaļu „Priekšlaicīgā pensionēšanās”. Ar Ministru kabineta 2015. gada 14. aprīļa noteikumiem Nr. 187 „Grozījums Ministru kabineta 2004. gada 30. novembra noteikumos Nr. 1002 „Kārtība, kādā ieviešams programmdokuments „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.-2006. gadam””” (turpmāk – apstrīdētā norma) ir svītroti Lauku attīstības plāna 12.3.2. apakšnodaļas sadaļas „Priekšlaicīgā pensionēšanās” „a” apakšpunkta vārdi „Ja atbalsta saņēmējs mirst periodā, kurā ir spēkā noslēgtais līgums par priekšlaicīgās pensijas saņemšanu, viņa ikmēneša pensiju par atlikušo periodu turpina izmaksāt personai, kurai saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem ir apstiprinātas mantojuma tiesības”. Apstrīdētā norma stājās spēkā 2015. gada 30. aprīlī.

2. Pieteikuma iesniedzēja – Administratīvā rajona tiesa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam.

Pieteikuma iesniedzējas tiesvedībā ir administratīvā lieta Nr. A420301915, kas ierosināta pēc privātpersonu pieteikuma par publiskā līguma spēkā esamību. Lauku atbalsta dienests esot pārtraucis ar publisko tiesību līgumu (līgums par atbalsta piešķiršanu Pasākuma ietvaros) uzņemtās saistības pret pieteicējiem minētajā administratīvajā lietā.

Pieteikuma iesniedzēja citstarp norāda, ka apstrīdētajā normā ir ietverts Satversmes 105. pantā noteikto pamattiesību - tiesību uz īpašumu – ierobežojums. Nedz Regula Nr. 1257/99, nedz Lauku attīstības plāns neparedzot aizliegumu saimniecības atdevējam nodot saimniecību savam radniekam un līdz ar to arī potenciālajam mantniekam. Tādēļ valstij, jau uzsākot Pasākuma administrēšanu, vajadzējis paredzēt, ka saimniecība var tikt atdota potenciālam mantniekam, un izvērtēt Pasākuma mērķi un lietderību. Ministru kabinets esot garantējis personām tiesības pretendēt uz atbalsta mantošanu, bet pēc tam noteicis šo tiesību ierobežojumu, vispār neizvērtējot tā samērīgumu.

Noslēdzot līgumu par priekšlaicīgās pensijas saņemšanu, saimniecības atdevējam un viņa mantiniekiem varējusi izveidoties tiesiski aizsargājama paļāvība uz to, ka mantojamā īpašuma vietā personām būs tiesības mantot konkrēto atbalsta maksājumu Pasākuma ietvaros, ja tiks turpinātas ar līgumu uzņemtās saistības.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas viedoklim un uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 105. pantam.

Ministru kabinets norāda, ka Eiropas Komisija 2004. gada 30. jūnijā pieņēma lēmumu „Par „Latvijas lauku attīstības programmēšanas dokumenta 2004.-2006. gada programmēšanas periodam” apstiprināšanu”. Šis Eiropas Komisijas apstiprinātais dokuments pamatojoties uz Lauku attīstības plānu tādā pašā redakcijā, kāda tika ieviesta ar Noteikumiem Nr. 1002 un ietvēra nosacījumu par Pasākuma ietvaros piešķirtā atbalsta mantošanu.

Eiropas Komisijas Lauku attīstības komitejas 2011. gada 19. oktobra sanāksmē esot secināts, ka Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (turpmāk – Lauksaimniecības garantiju fonds) finansējums nav attiecināms uz priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsta mantošanu. Šā atbalsta mantošana neatbilst Regulā Nr. 1257/99 noteiktajam mērķim un novedot pie Eiropas Savienības un Latvijas Republikas finanšu līdzekļu nelietderīgas izmantošanas.

Viens no apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem esot novērst Noteikumu Nr. 1002 neatbilstību Regulas Nr. 1257/99 prasībām un lietderīgas un efektīvas finansējuma izlietošanas principam. Lauksaimnieki varot paļauties tikai uz tāda atbalsta saņemšanu, kas atbilst Eiropas Savienības tiesībām.

4. Izskatāmajā lietā par pieaicinātajām personām atzīti Latvijas Republikas tiesībsargs, Valsts kontrole, Labklājības ministrija, Lauku atbalsta dienests, *Mg. iur.* Anita Zikmane un *Mg. iur.* Kristīne Zīle.

Minētās personas ir sniegušas atšķirīgus viedokļus par apstrīdētās normas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam, tostarp arī par to, vai apstrīdētajā normā ir ietverts tiesību uz īpašumu ierobežojums.

Satversmes tiesa secināja:

5. Satversmes tiesa var izskatīt lietu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos vai rakstveida procesā, proti, tiesas sēdē bez lietas dalībnieku piedalīšanās. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta desmitās daļas 1. punktu jautājumu par rakstveida procesa noteikšanu, ja attiecīgu priekšlikumu izteicis tiesnesis, kas sagatavojis lietu izskatīšanai, izlemj rīcības sēdē, un šis lēmums nav pārsūdzams. Tomēr, izskatot lietu rakstveida procesā, var atklāties tādi apstākļi vai fakti, kuru dēļ būtu nepieciešams rīkot tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos. Konstatējot šādus apstākļus vai faktus, Satversmes tiesa var lemt par lietas izskatīšanas turpināšanu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

6. Lai izvērtētu apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 105. pantā nostiprinātajām tiesībām uz īpašumu, Satversmes tiesai visupirms nepieciešams noskaidrot, kas izskatāmajā lietā uzskatāms par īpašuma tiesību objektu un vai apstrīdētā norma šīs tiesības ierobežo.

6.1. Atbalstu Pasākuma ietvaros personas saņem saskaņā ar līgumu par atbalsta piešķiršanu, kas ir noslēgts, citstarp pamatojoties uz Regulas Nr. 1257/1999 un Noteikumu Nr. 1002 normām. Lauku attīstības plāna 12.3.2. apakšnodaļas sadaļas „Priekšlaicīgā pensionēšanās” „a” apakšpunkts līdz apstrīdētās normas spēkā stāšanās brīdim paredzēja, ka gadījumā, ja atbalsta saņēmējs mirst periodā, kurā ir spēkā noslēgtais līgums par priekšlaicīgās pensijas saņemšanu, viņa ikmēneša pensiju par atlikušo periodu turpina izmaksāt personai, kurai saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem ir apstiprinātas mantojuma tiesības. Atbilstoši Lauku attīstības plāna 9.3. apakšnodaļā minētajam Pasākuma juridiskais pamats ir Regulas Nr. 1257/1999 IV sadaļa (10.-12. pants) un Regulas Nr. 817/2004 4. nodaļa (7.-10. pants).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Latvijai pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ir pienākums pildīt saistības, kas tai izriet no pievienošanās Eiropas Savienībai līguma. Proti, līdz ar līguma par Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai ratifikāciju Eiropas Savienības tiesības ir kļuvušas par neatņemamu Latvijas tiesību sastāvdaļu. Saskaņā ar šo līgumu Latvijai ir saistoši arī Eiropas Savienības institūciju pieņemtie tiesību akti. Tādējādi Eiropas Savienības tiesību akti un Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk arī – EST) judikatūrā nostiprinātā to interpretācija ir jāņem vērā, piemērojot nacionālos normatīvos aktus, lai novērstu iespējamās pretrunas starp Latvijas un Eiropas Savienības tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 7. jūnija sprieduma lietā Nr. 2004-01-06 7. punktu un 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 24.2. punktu*).

Izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka Regulas Nr. 1257/99 noteikumos paredzētajā atbalsta piešķiršanas aizliegumu uzskaitījumā nav iekļauts šāda atbalsta mantošanas aizliegums. Lai gan Eiropas Komisija, 2004. gada 30. jūnijā apstiprinot Lauku attīstības plānu, ir atzinusi Pasākuma ietvaros piešķirtā atbalsta mantošanu par atbilstošu Regulai Nr. 1257/1999, tomēr Eiropas Komisijas Lauku attīstības komitejas 2011. gada 19. oktobra sanāksmē tika secināts, ka Lauksaimniecības garantiju fonda finansējums nav attiecināms uz priekšlaicīgās

pensionēšanās atbalsta mantošanu (*sk. protokola 10. punktu lietas materiālu 94. lpp.*).

6.2. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105. panta tvērumā ietilpst tiesības uz normatīvajā aktā noteiktu valsts tiešo atbalstu konkrētas naudas summas veidā, ja ir izpildītas noteiktas normatīvo aktu prasības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 8.-10. punktu*). Tiesības saņemt maksājumus Pasākuma ietvaros atbilstoši līgumiem, kurus personas noslēgušas ar Lauku atbalsta dienestu, ir uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu. Savukārt Lauku attīstības plāna 12.3.2. apakšnodaļas sadaļas „Priekšlaicīgā pensionēšanās” „a” apakšpunkts tiešā veidā noteica, ka šādas tiesības ir mantojamas.

To apliecina arī lietas materiālos esošā mantojuma apliecība, kurā kā pieņemtā mantojuma sastāvā ietilpstošs norādīts arī priekšlaicīgās pensijas kapitāls noteiktas naudas summas apmērā Pasākuma ietvaros (*sk. lietas materiālu 17. lpp.*). Tāpat no lietas materiāliem izriet, ka saimniecības atdevējam Pasākuma ietvaros piešķirto atbalstu turpināja izmaksāt viņa mantiniekiem (*sk. lietas materiālu 12. un 21. lpp.*).

EST ir atzinusi, ka Eiropas Savienības tiesiskajam regulējumam neatbilstoša dalībvalsts prakse nevar radīt tiesisko paļāvību privātpersonai, kas gūst labumu no šīs situācijas. No tā izriet, ka par Eiropas Savienības tiesību piemērošanu atbildīgās valsts iestādes rīcība, kas ir pretrunā ar Eiropas Savienības tiesībām, nevar privātpersonai radīt tiesisko paļāvību uz turpmāku labuma gūšanu no Eiropas Savienības tiesībām neatbilstošas attieksmes (*sk. EST 2012. gada 14. jūnija sprieduma lietā C-606/10 ANAFE, ECLI:EU: C:2012:348, 57.-83. punktu*).

Izskatāmajā lietā ir būtiski noskaidrot, vai personas (gan saimniecības atdevējs, gan arī viņa mantinieki) varēja rēķināties ar Pasākuma ietvaros saņemamo maksājumu pāreju saimniecības atdevēja mantiniekiem. Šajā sakarā Satversmes tiesai ir jāvērtē Pasākuma ietvaros piešķirtā atbalsta mantošanas juridiskā daba kopsakarā ar Eiropas Savienības tiesību aktos ietverto regulējumu, proti, vai Regula Nr. 1257/1999 un Regula Nr. 817/2004 aizliedza Noteikumos Nr. 1002 ietvert regulējumu par Pasākuma ietvaros piešķirtā atbalsta mantošanu.

Tikai pēc šā jautājuma noskaidrošanas Satversmes tiesa var vērtēt, vai saimniecības atdevēja mantinieku tiesības saņemt maksājumus Pasākuma ietvaros ir uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu un vai apstrīdētā norma šīs tiesības ierobežo.

7. Lietas dalībnieki nav izteikuši savus apsvērumus par minētajiem Eiropas Savienības tiesību jautājumiem. Lai veicinātu lietas vispusīgu un objektīvu izskatīšanu, ir nepieciešams noskaidrot lietā iesaistīto personu viedokļus, kā arī uzklaut papildus pieaicinātās personas. Tādējādi atbilstoši Satversmes tiesas likuma 27. un 28. pantam lietas izskatīšana turpināma tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Personas, kuras savos rakstveida viedokļos ir ietvērušas apsvērumus par Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju (Latvijas Republikas tiesībsargs, Lauku atbalsta dienests un Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja *Mg. iur.* Anita Zikmane), aicināmas tos precizēt un papildināt tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos. Papildus minētajām personām par pieaicinātajām personām lietā atzīstamas arī šādas personas, kuru profesionālā darbība ir saistīta ar Eiropas Savienības tiesību normu interpretāciju: Ministru kabineta pārstāve Eiropas Savienības Tiesā *Dr. iur.* Irēna Kucina; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras asociētais viesprofesors *Dr. iur.* Kristofs Johans Ulrihs Šēve (*Christoph Johann Ulrich Schewe*); Ministru kabineta pārstāvis Eiropas Savienības Tiesā (no 2011. gada līdz 2016. gadam) *Mg. sc. soc.* Inguss Kalniņš; Augstākās tiesas padomniece Eiropas Savienības tiesību jautājumos *LL.M.* Solvita Harbaceviča un zvērināta advokāte *M.Jur. (Oxon)* Debora Pāvila.

Ņemot vērā iepriekš minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 26.-28. pantu, Satversmes tiesa

nolēma:

1. Turpināt lietas „Par Ministru kabineta 2015. gada 14. aprīļa noteikumu Nr. 187 „Grozījums Ministru kabineta 2004. gada 30. novembra

noteikumos Nr. 1002 „Kārtība, kādā ieviešams programmdokuments „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.–2006. gadam””” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam” izskatīšanu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos 2017. gada 31. janvārī plkst. 10.00 Satversmes tiesas sēžu zālē (Rīgā, Jura Alunāna ielā 1).

2. Aicināt uz tiesas sēdi:

1) lietas dalībniekus:

- a) Pieteikuma iesniedzējas – Administratīvās rajona tiesas – pārstāvi,
- b) institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabineta – pārstāvi,

2) pieaicinātās personas:

- a) Latvijas Republikas tiesībsarga pārstāvi,
- b) Lauku atbalsta dienesta pārstāvi,
- c) Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāju *Mg. iur.* Anitu Zikmani,
- d) Ministru kabineta pārstāvi Eiropas Savienības Tiesā *Dr. iur.* Irēnu Kucinu,
- e) Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras asociēto viesprofesoru *Dr. iur.* Kristofu Johanu Ulrihu Šēvi,
- f) Ministru kabineta pārstāvi Eiropas Savienības Tiesā (no 2011. gada līdz 2016. gadam) *Mg. sc. soc.* Ingusu Kalniņu,
- g) Augstākās tiesas padomnieci Eiropas Savienības tiesību jautājumos *LL.M.* Solvitu Harbaceviču,
- h) zvērinātu advokāti *M.Jur. (Oxon)* Deboru Pāvilu.

3. Nosūtīt lietas dalībniekiem un pieaicinātajām personām šā lēmuma kopiju.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš